

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Зданевич Лариси Володимирівни
на дисертаційну роботу **Мажец Божени Хелени**
«Модернізація дошкільної освіти у Польщі (1989–2017 рр.)» на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Мажец Божени Хелени присвячене важливій та актуальній як у теоретичному, так і у практичному відношенні проблемі. Нові вимоги сучасного суспільства визначають освіту як найбільш пріоритетну сферу життя і діяльності людства. Питання реформування системи дошкільної освіти і перехід на міжнародні стандарти підготовки фахівців набуває особливої актуальності в контексті інтеграції України у міжнародний освітній простір. У сучасних законодавчих документах України, зокрема Законах України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи» (2016 р.) наголошується на необхідності пошуку та реалізації новітніх підходів до забезпечення якісно нового рівня професійної підготовки педагогічних працівників на засадах збереження національних надбань та використання кращих зразків світового досвіду.

Саме проблема підвищення якості дошкільної освіти в Україні потребує врахування позитивного досвіду та прогресивних ідей зарубіжних країн, зокрема Польщі. Значної уваги на сьогоднішній день потребує проблема професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти.

Тому вивчення історико педагогічного досвіду Польщі відкриває нові можливості для удосконалення системи неперервної педагогічної освіти в Україні в умовах її адаптації до вимог загальноєвропейського освітнього простору. Актуальність дослідження Мажец Божени Хелени полягає в аналізі польського досвіду в галузі реформування системи дошкільної освіти з метою застосування найкращих практичних інноваційних рішень на теренах України.

Також актуальним за таких обставин постає подолання суперечностей між потребами суспільства, яке динамічно розвивається, та традиційним підходом до функціонування закладів дошкільної освіти; необхідністю впровадження базового навчального плану дошкільної освіти та індивідуальним підходом до навчання і виховання дітей дошкільного віку; співпраці з батьками у сфері розвитку й виховання дитини та соціально-економічними умовами, що їй перешкоджають; впровадженням педагогічних інновацій та чинних положень щодо базового навчального плану і вимог до закладів дошкільної освіти; підвищенням вимог до вихователів та оплати їхньої праці; необхідністю реалізації власного унікального й індивідуального

способу функціонування кожної дитини та інституційного способу організації місцевого закладу дошкільної освіти; запобіганням дискримінації та неможливістю забезпечити усіх дітей місцями у закладах дошкільної освіти.

Викладені аргументи переконують в актуальності, своєчасності та доцільності для наукового пошуку дисертаційного дослідження Мажец Божени Хелени «Модернізація дошкільної освіти у Польщі (1989–2017 рр.)».

Результати дослідження реалізовано у навчальному процесі закладів вищої освіти України ((ДЗ «Південноукраїнський національний університет ім. К.Д. Ушинського» (акт № 2665/24 від 24.10.2018 р.), ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка № 01-15/06-01/01/-1745 від 23.10.2018 р.), Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (довідка 1362-33/03 від 23.10.2018 р.), Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (акт № 655 від 27.06.2018 р.), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (акт № 01-13/671/1 від 11.10.2018 р.), Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (акт № 487 від 22.10.2018 р.)) та Польщі ((Академія Вищої школи бізнесу в Домброві Ґурнічій (підтвердження від 8 червня 2017 р.), Технологічно-гуманітарна академія в Бельсько-Бялій (підтвердження № К-45-078-84/18 від 7 червня 2018 р.), Вища банківська школа в Познані – філія в Хожові (довідка 6 червня 2018 р.), Вища духовна семінарія Сосновської єпархії у Ченстохові (довідка від 5 червня 2018 р.)); у закладах дошкільної освіти м. Дрогобич (№ 2 «Калинонька», № 12 «Дзвіночок», № 15 «Лелеченька», № 30 «Волошка» (довідка 06-31/193 від 22.10.2018 р.)) й Польщі (№ 12 у Домброві Ґурнічій (довідка № P12/0711-3/19/2018 від 29.05.2018 р.), № 1 у Заверці (довідка № P1/50/05/18/ІВ від 30.05.2018 р.), № 3 у Заверці (довідка № 1/06/2018 від 01.06.2018 р.)), у початковій школі № 26 з дошкільними відділеннями в Домброві Ґурнічій (підтвердження № SP26.0703.19.2018 від 29.05.2018 р.)).

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження Мажец Божени Хелени, необхідно вказати на наукову новизну і теоретичне значення одержаних результатів дослідження.

У процесі дослідження Мажец Боженою Хеленою *уперше* всебічно представлено теоретичну і методологічну основу модернізації дошкільної освіти в Польщі упродовж 1989–2017 рр., зміни у сфері дошкільної освіти на основі встановлених показників модернізації опрацьовано хронологічно як цілісні, безперервні й соціально детерміновані, що дає нові педагогічні знання; *сформульовано* зміст категорій «модернізація дошкільної освіти», «інновації у дошкільній освіті»; *розроблено періодизацію* проблеми модернізації дошкільної освіти у Польщі упродовж досліджуваного періоду на основі відібраних критеріїв (осмислення соціально-політичних і концептуальних засад дошкільної освіти, зміст дошкільного виховання,

ставлення до дитини як суб'єкта освітнього процесу): перший етап (1989–2004) – децентралізації дошкільної освіти; другий (2004–2008) – якісного удосконалення змісту дошкільної освіти, третій (2008–2017) – реалізації нового базового навчального плану дошкільного виховання; *охарактеризовано об'єктивні умови* дошкільної освіти на різних етапах історичного розвитку і доведено їх вплив на формування стратегій виховання дитини, застосування сучасних методів у навчанні та вихованні дітей дошкільного віку; *обґрунтовано показники* модернізації дошкільної освіти у 1989–2017 рр., що дало можливість простежити взаємозв'язок між запровадженими змінами структури, організації, форм управління, законодавчих документів, компетенцій керівних органів, а також обов'язків, кваліфікацій та професійного зростання вихователів, педагогічного нагляду, включаючи вимоги до закладів дошкільної освіти і результати, отримані в прагматичних вимірах роботи закладу; *здійснено аналіз* функціонування закладів дошкільної освіти різних форм власності; *сформульовано кваліфікаційні вимоги* до вихователя та з'ясовано його роль у виборі змісту, програм і реалізації базового навчального плану; *обґрунтовано сутність та форми педагогічного нагляду* у сфері дошкільної освіти; *визначено спрямованість змін* в організації та управлінні закладами дошкільної освіти Польщі;

обґрунтовано механізми регулювання та соціальні тенденції підготовки працівників закладів дошкільної освіти Польщі досліджуваного періоду; необхідність їх співпраці з батьками, з інституціями та установами;

удосконалено уявлення про детермінованість розвитку ідеї модернізації дошкільної освіти у педагогічному дискурсі кінця ХХ – початку ХХІ ст. глобалізаційними, господарськими, інституційними, прагматичними та освітніми умовами реалізації виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку;

подальшого розвитку набуло осмислення педагогічних інновацій в освітньому процесі закладів дошкільної освіти Польщі, урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей у реалізації програмних концепцій їх діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Мажец Боженою Хеленою чітко визначена мета дослідження – історико-педагогічний аналіз й узагальнення детермінант, змісту й результатів модернізації дошкільної освіти у Польщі упродовж 1989–2017 рр. Мета узгоджується із назвою дисертації, у її формулюванні містяться очікувані результати. Сформульовані завдання дослідження конкретизують шляхи і методи її досягнення, визначають бачення автором перспективи їхньої практичної реалізації.

Основні концептуальні ідеї дослідження Мажец Божени Хелени базується на виділених нею домінантних показниках, що характеризують елементи модернізації та напрями змін дошкільної освіти у досліджуваний

період, а саме: організація закладів дошкільної освіти та управління ними в означений період; професійна діяльність вихователів у сфері модернізації закладів дошкільної освіти у Польщі; педагогічний нагляд та робота закладу дошкільної освіти та інноваційні тенденції у дошкільній освіті Польщі в 1989–2017 рр.

Це дало змогу авторці окреслити концептуальну ідею дослідження, яка ґрунтується на системно-історичному підході до інтерпретації процесу модернізації дошкільної освіти за певний період часу (1989–2017). Систему дошкільної освіти Мажец Божена Хелена представляє як складне явище, що постійно змінюється під впливом суспільно-політичних чинників. Також дисертанткою чітко виокремлено причин такого стану справ та визначено специфічні показники модернізації у правовій базі функціонування закладів дошкільної освіти, їх організації, завдань, кваліфікації та компетенції вихователів, педагогічного нагляду й новаторських тенденцій. Усі зазначені показники авторкою проаналізовані у хронологічному порядку.

Як засвідчує аналіз дисертації, науковий апарат дослідження визначено коректно, відповідно до окреслених завдань і вимог до такого виду та рівня робіт.

Заслуговує окремого схвалення широка джерельна база дослідження.

Обраний авторкою комплекс методів дослідження дозволяє в повній мірі забезпечити достовірність та надійність наукових результатів роботи. Наукові факти та ідеї, які розкривають концепцію дослідження достатньо обґрунтовані застосуванням відповідних методів: – *теоретичного аналізу та синтезу* (для аналітичного вивчення і обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження модернізації дошкільної освіти у Польщі, детермінації ступеня наукового обґрунтування різних аспектів цієї проблеми); *історико-генетичного* (для розгляду процесу модернізації дошкільної освіти у Польщі, встановлення причиново-наслідкових зв'язків її розвитку упродовж 1989–2017 рр.); *проблемно-хронологічного* (для виокремлення вузьких проблем дослідження й інтерпретації кожної з них у хронологічній послідовності); *історико-порівняльного* (з метою визначення сутності процесу модернізації дошкільної освіти з урахуванням соціально-політичних умов досліджуваного періоду); *історико-географічного* (для окреслення просторового науково-педагогічного поля дослідження, виявлення регіональної специфіки розвитку теорії і практики дошкільної освіти у Польщі упродовж 1989–2017 рр.); *біографічного* (з метою вивчення поглядів та ідей учених, методистів щодо еволюції розвитку теорії та практики дошкільної освіти в конкретних суспільно-політичних умовах); *контент-аналізу* (для формалізованого вивчення джерельної бази, її аналітичного опрацювання з метою інтерпретації представлених у ній атрибутивних ознак модернізації та механізмів удосконалення закладів дошкільної освіти); *експертного* (для аналізу проблем детермінації понять, модернізації закладів дошкільної освіти); *герменевтичного* (для тлумачення, інтерпретування й коментування історичних джерел, виходячи із суб'єктивних характеристик автора та

об'єктивних історичних умов; для осмислення ідеї модернізації з огляду на її онтологічні, гносеологічні й аксіологічні засади).

Зміст роботи та аналіз отриманих результатів дають змогу констатувати про досягнення поставленої мети і вирішення завдань дослідження.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів дослідження Мажец Божени Хелени полягає в тому, що його результати включено до процесу професійної діяльності автора у закладах вищої освіти Польщі для студентів спеціальності «Дошкільна та початкова освіта»: «Безпека дітей у закладі дошкільної освіти та школі», «Проектування освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти та школі», «Система освіти», «Основи управління освітою». В університетах України матеріали дослідження використано під час викладання теоретичного матеріалу і проведення семінарських занять з навчальних дисциплін «Дошкільна педагогіка», «Історія дошкільної педагогіки», «Сучасні технології дошкільного виховання», «Порівняльна дошкільна педагогіка», «Правові основи дошкільної освіти».

За матеріалами дослідження розроблено й апробовано авторський навчальний посібник «Дидактична діяльність дошкільних установ у контексті реалізації програм», що забезпечило планомірну і більш усвідомлену організацію самостійної роботи зі студентами, уможливило пошук інноваційних форм і методів виховання дітей у закладах дошкільної освіти, сформувало уміння організовувати й методично спрямовувати виховний процес на основі новаторського досвіду польських педагогів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Структура роботи є логічною. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (488 позицій, з них 386 – іноземними мовами), 11 додатків. Дисертація містить 4 рисунки, 1 таблицю. Загальний обсяг дисертації складає 551 сторінку, із них основного тексту – 368 сторінок.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт, предмет, концепцію дослідження, викладено методологічні й теоретичні основи. Логічно схарактеризовано систему використаних у роботі дослідницьких методів, чітко визначено хронологічні межі та представлено джерельну базу дослідження. Розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічний вимір дослідження модернізації дошкільної освіти в Польщі» Мажец Боженою Хеленою представлено результати ґрунтовного аналізу наукових джерел з

досліджуваної проблеми. Авторка науково грамотно характеризує основні поняття дослідження. Дослідницею з'ясовано сутність поняття «модернізація дошкільної освіти» як явище, що супроводжується змінами у різних сферах дошкільної освіти, трансформації змістового наповнення, діяльності вихователя, що приводить до змін.

Дисертанткою обрано показники модернізації дошкільної освіти у 1989–2017 рр. На основі узагальнення джерельної бази Боженою Хеленою охарактеризовано еволюцію закладів дошкільної освіти у європейських країнах (Австрії, Бельгії, Естонії, Нідерландах, Франції та ін.).

Також охарактеризовано детермінанти модернізації дошкільної освіти Польщі: глобалізаційні, економічні, інституційні, прагматичні, освітні. Аргументовано зміни в організації дошкільної освіти, враховуючи соціально-політичний контекст аналізованого періоду та інтеграцію до європейського освітнього простору.

Історико-педагогічне вивчення сутності модернізації дошкільної освіти у Польщі упродовж 1989–2017 рр. дало автору підставу досить вдало виокремити три етапи (етап децентралізації дошкільної освіти (1989–2004); етап якісного удосконалення змісту дошкільної освіти (2004–2008); етап реалізації нового базового навчального плану дошкільного виховання (2008–2017)), в основу яких покладено такі критерії: соціально-політичні й концептуальні засади дошкільної освіти, зміст дошкільного виховання, ставлення до дитини як суб'єкта освітнього процесу.

У другому розділі «Організаційні зміни та управління закладами дошкільної освіти в Польщі (1989–2017 рр.)» дослідниця констатує, що найбільш істотними в дошкільній освіті є зміни організаційно-правових засад регулювання діяльності закладів дошкільної освіти та популяризація використання європейських фондів для її фінансування. І наголошує, що саме закон «Про систему освіти» (1991) створив нові можливості для розвитку закладів дошкільної освіти – як державних, так і недержавних. Унаслідок цих змін гміни могли запровадити різні форми дошкільної освіти.

Авторкою розкрито правові норми щодо фінансування перебування дітей у закладах дошкільної освіти, зокрема, виокремлено низку обов'язків гміни; з'ясовано низку суттєвих положень, які стосуються недержавних закладів дошкільної освіти; виокремлено позитивні наслідки реформування дошкільної освіти. Мажец Божена Хелена стверджує, що одним з її наслідків стала поява першого базового навчального плану, який змінив уявлення про освітню програму, запровадив поділ навчання на рівні, окреслив зміст навчання, визначив навчальні, виховні й опікунські завдання тощо. Дослідниця наголошує, що надзвичайно важливим є положення про можливість отримання безкоштовної дошкільної освіти відповідно до базового навчального плану. Від 2016 р. встановлено обов'язкову річну підготовку до школи для шестирічних дітей.

Дисертантка робить висновки про те, що багато рішень, які впроваджувалися у процесі формування системи освіти, мали позитивні наслідки у вигляді модернізації дошкільної освіти та її адаптації до

соціального середовища. Проте відсутність послідовності у їх реалізації та відносно висока чутливість до політичних змін послабили ефективність реалізації цілей освітньої політики. Як наслідок, проблеми, що постають перед польською освітою, включаючи дошкільну, й надалі залишаються актуальними.

У третьому розділі «Модернізація у педагогічному нагляді та її вплив на діяльність закладів дошкільної освіти Польщі (1989–2017 рр.)» Мажец Боженою Хеленою розкрито сутність та форми педагогічного нагляду, чітко визначено завдання директора. Констатовано, що результатом внесених змін стало підвищення компетенцій органу педагогічного нагляду.

Дослідницею окреслено вимоги до закладів дошкільної освіти, які спочатку були додатком до постанови «Про педагогічний нагляд» і стосувалися чотирьох сфер. Божена Хелена стверджує, що окрім базового навчального плану, вимоги стали другим важливим документом, який визначає напрям розвитку закладу дошкільної освіти. Внаслідок змін, запроваджених у 2017 р., кількість вимог скоротили до дев'яти.

На основі положень законодавчо-нормативної бази автором ґрунтовно проаналізовано повноваження директора закладу дошкільної освіти; всебічно висвітлено права та обов'язки батьків і батьківської ради, висвітлено форми співпраці з батьками.

Під час дослідження на основі результатів зовнішньої оцінки Мажец Боженою Хеленою проведено аналіз виконання вимог щодо співпраці закладів дошкільної освіти з громадськістю. З'ясовано, що вони здійснили низку заходів у цій галузі, які привели до змін у ставленні до них.

Сильною стороною педагогічного дослідження є залучення до роботи досить великої кількості респондентів. Так, дисертанткою представлено результати проведеного опитування, в якому взяли участь 511 вихователів, 910 директорів закладів дошкільної освіти, 3163 батьків.

Перші дві категорії респондентів вказували на те, що заклади дошкільної освіти співпрацюють з різними установами у сфері консультування та допомоги дітям (психолого-педагогічними центрами консультування, центрами соціальної допомоги, кураторією освіти, поліклінікою, поліцією, пожежною службою, муніципальною охороною, лікарнею ведмедика Тедді, Фондом «Білкі Юлії», Фондом «Вікно», спеціалістами (корекційний педагог, логопед) та ін.). Їхня діяльність часто поширюється на сім'ї. Батьки констатували відсутність у роботі закладів дошкільної освіти проблем, зазначали, що вихователі активні, доброзичливі до дітей і батьків.

Дослідження засвідчило, що незважаючи на відсутність у більшості закладів дошкільної освіти явища дискримінації дітей, все ж вживаються заходи для її запобігання, зокрема шляхом розповсюдження інформації про права дітей.

У четвертому розділі «Модернізація підготовки вихователів та впровадження інновацій у дошкільній освіті Польщі (1989–2017 рр.)» автору вдалося якісно проаналізувати цілий ряд документів та встановити,

що кваліфікації, необхідні для виконання обов'язків вихователя, визначали документи, які вносили суттєві зміни у цьому питанні. Дослідниця стверджує, що результатом цих змін стало введення у дію постанови від 2017 р., яка регулювала положення про кваліфікації, необхідні для вихователів. Наявність вищої педагогічної освіти стала обов'язковою.

На увагу заслуговує дослідження Божени Хелени щодо професійної підготовки вихователів, яке включає п'ять модулів, а також питання про права та обов'язки вихователів, які впливають зі «Статуту вчителя» та Закону «Про систему освіти».

Викликає інтерес представлені в роботі результати дискусій у наукових середовищах, які постулюють зміни в галузі підготовки кадрів вчителя/вихователя. Дослідниця робить висновок про те, що кваліфікація вихователя була й надалі залишилася важливою для суспільства, свідченням чого стали численні зміни правових норм, документи, аудиторські звіти та дебати у науковому середовищі.

У виконаному дослідженні досить глибоко проаналізовано теоретико-методичні засади розвитку інновацій у дошкільній освіті та їх упровадження в освітній процес.

Незаперечну наукову цінність має розробка авторського рисунка «Методи роботи з дітьми в різних типах закладів дошкільної освіти Польщі», де чітко представлено спеціалізовані та профільні заклади, а також власне методи роботи саме в цих типах закладів. Особливо вражає якісний аналіз та опис автором методів роботи відповідно до профільності закладу (мистецькі, спортивні, екологічні, мовні, конфесійні). Автор наголошує на тому, що розвиток навичок дітей відбувався завдяки впровадженню інноваційних методів роботи, підвищенню рівня занять за рахунок кращого вибору програм та проведення занять з особливо обдарованими дітьми.

Окремо варто відзначити запропоноване дисертанткою авторське визначення поняття «інновації у дошкільній освіті» – це інноваційні програмні, організаційні або методичні рішення, спрямовані на підвищення якості діяльності закладів дошкільної освіти.

Викликає інтерес аналіз організаційно-програмно-методичних інновацій «Садочок без іграшок», «Двомовне дошкільнятко», «Бавимося й розвиваємося, тобто незвичайні п'ятірки». Кожна з них складається зі вступу, принципів, програми, оцінки та бібліографії, які розкрито у дисертації.

Під час дослідження Мажец Божена Хелена науково грамотно та коректно аргументує, що завдяки інноваційній діяльності вихователі збагатили свою дидактично-виховну роботу та впровадили нові рішення програмного, організаційного й методичного характеру. Інновації позитивно вплинули на зміст та форми співпраці з батьками.

Результати педагогічного дослідження супроводжуються матеріалом у графічному зображенні (таблиця та рисунки), які суттєво розширюють й унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи.

Загальні **висновки** логічно випливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки. Представлені у дисертації додатки суттєво розширюють уявлення як про масштабність роботи, так і про її завершеність, тому є надзвичайно доцільними. Дисертанткою правильно подано список використаних джерел, який оформлений згідно вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Результати дослідження Мажец Божени Хелени можуть бути використані для розв'язання теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з модернізацією системи дошкільної освіти. Фактичні й джерельні матеріали слугуватимуть осмисленню важливості подальших досліджень модернізації дошкільної освіти, педагогічних інновацій, тенденцій розвитку закладів дошкільної освіти. Окремі положення можуть бути використані для професійної підготовки майбутніх вихователів, а також розширювати, доповнювати й оновлювати зміст зазначених вище дисциплін зі спеціальності «Педагогіка» в галузі початкової та дошкільної освіти. Матеріали й узагальнення дослідження можуть застосовуватися при підготовці навчально-методичної літератури з історії педагогіки, порівняльної педагогіки, дошкільної педагогіки, а також для розробки навчальних програм та семінарів післядипломної освіти вихователів. Матеріали наукової роботи також будуть корисними для наукових працівників, вихователів, аспірантів, студентів, батьків та працівників освітньої сфери.

Основні результати дослідження опубліковано в 48 друкованих працях, з них 35 відображають основні наукові результати дисертації, зокрема: 2 одноосібні монографії й 1 – у співавторстві, 1 підручник, 21 стаття у провідних фахових виданнях України, періодичних виданнях іноземних держав (з них 19 – у виданнях, включених до наукометричних баз), 10 – у збірниках наукових праць (за кордоном); 9 – апробаційного характеру; 4 статті, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація і автореферат Мажец Божени Хелени відповідають чинним правилам і вимогам. Основні положення автореферату й дисертації – ідентичні.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи наукові здобутки Мажец Божени Хелени, відзначаючи незаперечну теоретичну новизну та практичне значення запропонованої до захисту дисертації, у контексті наукової дискусії

уважаємо за потрібне висловити деякі міркування та зауваження щодо його змістового наповнення.

1. Позитивно оцінюючи напрацювання авторки щодо визначення етапів модернізації дошкільної освіти у Польщі: перший етап (1989-2004) – децентралізація дошкільної освіти; другий (2004-2008) – якісного удосконалення змісту дошкільної освіти; третій (2008-2017) – реалізація нового базового навчального плану дошкільного виховання, слід зазначити, що польські науковці та дослідники інших країн світу, відзначають успіх здійснення реформ освіти у Польщі саме у комплексному поєднанні адміністративно-територіальних та освітніх реформ, розвитку недержавної системи освіти. У 1999 році у Польщі була здійснена адміністративно-територіальна реформа, що сприяла завершенню процесів децентралізації, відбувся перехід системи освіти відповідно до вимог Болонської декларації. Як відомо, одним з завдань дошкільної освіти є підготовка дитини до подальшого навчання у системі початкової освіти. Перехід на нову систему освіти вимагає відповідних змін і у системі дошкільної освіти. Тому, на нашу думку, другий етап «якісного удосконалення змісту дошкільної освіти» розпочався раніше, ніж стверджує авторка. Він обумовлений насамперед змінами у системі освіти Польщі, а не вступом країни до ЄС.

2. У підрозділі 2.1 «Трансформація мережі закладів дошкільної освіти» здійснюється ґрунтовний аналіз змін на прикладі гміни Домброва Ґурніча. Вважаємо, що цього не достатньо, оскільки зміни в одному регіоні можуть не відображати стан справ в інших регіонах та в цілому по країні. Слід зазначити, що розділ 2 роботи дисертантки називається «Організаційні зміни та управління закладами дошкільної освіти у Польщі (1989-2017)», а не в окремо визначеному регіоні.

3. У підрозділі 3.1 «Модернізація форм педагогічного нагляду» автором здійснюється аналіз змісту законів та керівних документів з управління та організації діяльності закладів дошкільної освіти. Слід зазначити, що аналіз нормативних документів, управлінських рішень та їх наслідків більш притаманна до спеціальності 13.00.06. – теорія і методика управління освітою.

4. В дисертаційній роботі не зовсім коректно здійснено цитування окремих нормативних документів (ст. 212-213; 217-221; 288-290). Вважаємо, що робота значно виграла, якби дисертантка більш докладніше звернула увагу на зміни, які відбулися з прийняттям нових положень і зазначила чим вони відрізняються від попередніх.

5. В дисертації робиться акцент, що успіх розвитку системи дошкільної освіти в Польщі полягає в проведенні децентралізації системи управління й передачі закладів дошкільної освіти на фінансування та матеріально-технічне забезпечення місцевим органам влади. На нашу думку, доцільно було б зробити факторний аналіз зміни фінансування та забезпечення закладів дошкільної освіти, що відбулись в процесі децентралізації. Зробити математичні розрахунки витрат бюджету на одну дитину та вказати, що саме

дозволило якісно змінити систему організації діяльності закладів дошкільної освіти.

Висловлені зауваження та побажання лише засвідчують величезні перспективи та відкритість досліджуваної проблеми, мають рекомендаційний характер й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Мажец Божени Хелени, яка здійснена на високому науковому рівні та носить характер закінченого самостійного наукового дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Мажец Божени Хелени «Модернізація дошкільної освіти у Польщі (1989–2017 рр.)» є самостійною науковою працею, яка повністю відповідає профілю спеціалізованої вченої ради та вимогам, що висуваються до дисертацій (пункти 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами в 06.09.2016 р.)), а її автор Мажец Божена Хелена – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Л. В. Зданевич

Підпис Зданевич Л. В. засвідчую

Начальник відділу кадрів ХГПА

В. М. Барановська